

Saeid Abedpour

TUMAČENJE DRAGULJA POSLANIČKE MUDROSTI -IV

(Abdulah-efendija Bošnjak,
prijevod: Prof. dr. Rešid Hafizović,
Izdavač: Naučnoistraživački institut "Ibn Sina"
Sarajevo, 2011)

Pred našom kulturnom javnosti je, napokon, i četvrti, posljednji svezak velikog 'Komentara' Abdulah-efendije Bošnjaka na temeljno djelo sufijske literature (Dragulji poslaničke mudrosti) sjajnog Andaluzanina, europskog muslimana iz dvanaestog stoljeća, šejha Ibn 'Arabija.

Ovaj Komentar sadrži paradigme kroz koje šejh Ibn 'Arabi u svome zgusnutom tekstu razmatra različite dimenzije i najupečatljivije naglaske Božije Objave koja se otkriva kroz cijelu svetu povijest, kroz intime različitih poslaničkih likova i unutar različitih svetogeografskih toposa i svetojezičkih odora. Abdulah-efendija Bošnjak

svojim tumačenjem ustopice prati Ibn 'Arabijev tekst i razuđuje ga u blistavi interpretativni univerzum ideja koji se danas smješta u sami vrh najbriljantnijih komentara ikad izrečenih na temeljni sadržaj ovog Ibn 'Arabijeva teksta.

Ibn 'Arabi, Al-Šeyx al-Akbar (Doctor Maximus), izrijeком svjedoči da je sadržaj knjige (Dragulji poslaničke mudrosti) primio iz ruke Poslanika islama (a.s.) koga je u viziji neposrednog duhovnog posvjedočenja (*al-šohūd*) vidio među ostalim glasonošama Riječi Božije, u Damasku, u drugoj polovici mjeseca muharrama 627. godine h., gdje se bijahu sabrali kao prava *communia spiritualis*. U redove

knjige, kako sam kaže, upisao je samo ono što je Poslanik islama (a.s.) želio da bude napisano, i ondje nisu do potankosti opisana sva duhovna iskustva (*azwāq*) i osvjeđčenja (*al-šohūd*) koja je Ibn ‘Arabi osobno doživio u toku ove nesvakidašnje “duhovne audijencije”.

Koliko je značajan i teško do kraja iscrpiv sadržaj Dragulja poslaničke mudrosti na dostatan način svjedoči činjenica da je bio predmetom tumačenja više od osam stoljeća. Razlog za to miruje u činjenici što ovo Ibn ‘Arabijevo djelo razviđa kur’ansku sliku glavnih poslaničkih likova svete povijesti, posebno se usredsređujući na to kako njihovo zemaljsko, svetopovijesno pozvanje očituje neku posebnu božansku zbilju ili arhetip. Takovrsno sadržinsko razviđanje je Ibn ‘Arabi sustavno provodio unutar interpretativnog obzorja tradicionalne profetologije, ontologije i nekih drugih krunskih temata iz najnjegovanijih segmenata muslimanske učenosti.

Teško je nabrojati sve tumače ovog Ibn ‘Arabijeva djela, kao što je teško nabrojati sve jezike u koje je ušao temeljni tekst ove knjige i na kojima su nastali veoma opsežni i brižljivo pisani komentari i analize. Ta činjenica ne svjedoči samo o dubini i raskošnoj duhovnoj slojevitosti teksta, već i o tome da je tekst Dragulja poslaničke mudro-

sti, zacijelo, morao nastati pod nesvakidašnjim duhovnim uplivima i svjetlosnim udarima nadahnuća i nadisanja u širokoj lepezi: od nadahnuća u smislu ilhama, kašfa, zouqa, fayza, taggalliyata, al-waridata, do ilqā-a i mušāhad-e. U zapadnoeuropskoj orijentalistici i islamistici, koja se naročito posvetila iščitavanju i analiziranju sufijske književnosti i njenih autora, prisutno je vidljivo nastojanje da se поближе i zapadnoeuropskom duhu primjerenije definiraju forme nadahnuća snagom kojih je nastajao sadržaj Dragulja poslaničke mudrosti, pa su nerijetki primjeri u njihovim tekstovima iz kojih je jasno vidljivo da su rečene forme nadahnuća, koje smo naprijed spomenuli u njihovim arapskim inačicama, iskazivane, na Zapadu, u metaforičnim naslovima kao što su: pjev Džibrilova krila, sophia aeterna, Purpurni ili Grimizni anđeo, Madonna intelligenza i drugi.

Abdulah-efendija Bošnjak u svom Komentaru pristupa raspravi veoma složenog i teškog pitanja koje bismo mogli osloviti metafizikom božanske Biti i Bitka. Kao i mnogi njegovi prethodnici, Abdulah-efendija Bošnjak najprije uspostavlja, na tragu Ibn ‘Arabijeve metafizike Biti i Bitka, kontrast univerzuma apsolutnog Tajanstva (*‘ālam al-ġeyb al-motlaq*) koji iz-

miče silaznorazlijevajućoj vertikali samo/otkrivajućeg božanskog Bitka i gubi se u Prabitku, premda kod mnogih sufijskih autora simbolizira sami vrh ili ishodišnu tačku takovrsne vertikale, s jedne strane, i univerzuma vidljivih oblika, osjetilnih stvari ili svijeta ovdje i sada posvjedočljivog (*'ālam al-šahadah*), s druge strane. Između toga dvoga teče ljestvica beskrajnih stupnjeva samo/očitujućeg božanskog Bitka i njegovih uprisutnjenja (*al-hazarat*), Bitka koji je jedan, kojeg jedino Bog izvorno, apsolutno i bespočetno posjeduje (*al-woğūd al-motlaq*), dok se drugim egzistentima i stvaranjima posuđuje, dariva, privremeno ulijeva u njih, pa stoga i nosi naslov posuđenog, relativnog, uvjetovanog bitka (*al-woğūd al-izāfi*). Svijet apsolutnog Tajanstva (*'ālam al-ğeyb*) Abdulah-efendija Bošnjak motri pod dva vida: jedan koji izražava univerzum Deusa Absconditusa, nedodirljivog i nedohvatljivog metakozmičkog i preegzistentnog Bezdana o kome ljudski jezik ne može bilo šta reći, ne može pomoći kao sredstvo posredovanja ili izražavanja nečeg što je apsolutno, neosobno, nadosobno, nedohvatljivo, neprirecivo i neizrecivo. Abdulah-efendija Bošnjak oslovljava ga kao zbiljski nevidljivi svijet (*'ālam al-ğeyb al-haqīqī*); drugi vid je univerzum relativno nevidljivoga

(*'ālam al-ğeyb al-izāfi*) ili univerzum zamišljenog Bitka (*al-'ālam al-zehnī*) u kojem počivaju skriveni realiteti (*al-a'yān al-sābet*) budućih vidljivih svjetova. Ovi skriveni ili pritajeni realiteti prebivaju u vječnom Božijem Znanju ili u Prisutnosti božanskoga znanja (*hazra al-'elm al-elāhī*) ili u pustopoljini Nebitka koji nije puko ništa, čisto nepostojanje, nego sinonim za vечно Božije Znanje koje se još uvijek nije podvrglo utjecaju stvaralačkog božanskog naloga (kun! – Budi!), dotične sadržaje božanskog Uma. Što će reći da svjetovi i univerzumi na nižim razinama samorazlijevajućeg Bitka ne nastaju snagom načela creatio ex nihilo, već snagom načela svjetlosnog isijavanja ili izlivanja (*emanatio, al-feyz*) bivstvodavne sile iz središta božanskoga Onstva. To će reći da čista svjetlost božanskog Bitka, kao nur, ne kao diya', prolazi kroz mundus imaginalis (*'ālam al-amsāl ili 'alam al-romūz*), to jest kroz univerzum prototipova ili pritajenih realiteta tako da sjene njihovih suptilnih 'formi' (*sowar latīfah*) ili njihovih imaginalnih zdjela (*al-qawābel al-xiyaliyya*) razlijevaju se svijetom vidljivih oblika i kondenziraju u prostorno-vremenitom svijetu tmašte i hladne materije. To se njihovo razlijevanje oslovljava pojmom tajalliyyata i zuhurata koji nisu ništa

drugo doli kozmičko razvijanje, u znaku imena Vidljivi (*Al-Zāher*), duhovnih značenja Božijih Imena i Atributa u mjestima njihova vidljivog pojavljivanja (*al-mazāher*) koja se još nazivaju i vidljivim prostorom ili egzistencijalnim teatrom (*al-mawlā*) u kojemu se ozbiljuje bivstvovodavni ritam silaznorazlijevajućeg Bitka Božijeg ljestvicom ili hijerarhijama univerzumâ.

Prijevod dr. Rešida Hafizovića na bosanski jezik sačinjen je prema arapskoj verziji rukopisa koji je Abdulah-efendija Bošnjak u proširenijoj i dopunjenijoj formi napisao za svoje učenike i poštovaoce njegovanog duhovnog nauka sufizma. Rukopis je pohranjen u Millet Genel Kütüphanesi u Istanbulu. U svojoj potpunoj formi prijevod obuhvata 4 svezka. Temeljni motiv prevođenja ovog rukopisa Abdulah-efendije Bošnjaka počiva u činjenici što je riječ o najljepšem i najopsežnijem komentaru na Ibn ‘Arabijevo djelo Fusus Al-Hikam koji je napisan u posljednjih osam stoljeća u konkurenciji takvih duhovnih kolosa čija djela u povijesti ponajbolje muslimanske hermenutica spiritualis (*Ta’wīl*) i danas predstavljaju trajnu duhovnu lektiru. Imamo li u vidu značaj samog djela Fusus Al-Hikam, koje predstavlja sami locus i sadržinsku normu ukupne kasnije sufijske literature, a da posebno i

ne spominjemo zapanjujuću širinu i dubinu obrazovanja koju je ovaj bošnjak iz sedamnaestog stoljeća stekao na najprestižnijim učilištima ondašnjeg muslimanskog imperija, shvatit ćemo važnost prevođenja ovog rukopisa na bosanski jezik. Abdulah-efendija Bošnjak je svoja djela pisao na tri orijentalna jezika: osmanskom turskom, arapskom i perzijskom, koji su u to vrijeme podjednako predstavljali jezički koine muslimanske duhovne kulture i učenosti. Akademski standardi njegove osobne duhovne kulture i učenosti bili su takvi da ih najnegovaniji muslimanski intelektualci ni danas nisu dosegнули niti su im se približili. Osim toga, ovaj Komentar Abdulah-efendije Bošnjaka na Ibn ‘Arabijevo Fusus Al-Hikam u ovom našem vremenu će nam na posve jasan način osvijetliti ozbiljnost i pogubnost konzekvenci s kojima se Bošnjaci na Balkanu susčeljuju, a koje su, između ostalog, rezultat onog povijesnog, kulturnog, duhovnog i političkog diskontinuiteta u kome su se našli od vremena austrougarske vladavine pa sve do početka devedesetih godina prošloga stoljeća.